

Свята беларускага слова

У першавераснёўскія дні на ўсёй Беларусі ўсталёўваецца ўрачыста-ўзнёслая атмасфера. Пасля летняга канікулярнага зацішша наступае прыкметнае ажыўленне ў грамадстве. Пачатак навучальнага года заўсёды скіроўвае яго да мэтанакіраванай дзейнасці, бо гэта бясконцы працяг напружанага пахода ў Краіну Ведаў, займальнай сустрэчы з Кнігай і Мудрым Словам, духоўнага аднання з Творчай Будучыняй.

У гэты ж час па ўсёй рэспубліцы разгортваецца Свята беларускага пісьменства. У выхаваўчых, навучальных і культурна-асветніцкіх установах ладзяцца разнастайныя мерапрыемствы, прысвечаныя Беларускай Кнізе, Роднай Мове. Адбываюцца тэматычна-навуковыя канферэнцыі і лекцыі, арганізуюцца выступленні і гутаркі, у якіх ідзе размова пра гісторыю кнігі і яе ролю ў жыцці людзей, пра дзейнасць першых друкароў і сучасныя выдавецкія справы, наладжваюцца

сустрэчы з людзьмі, якія ўдзельнічаюць у стварэнні кнігі — аўтарамі і мастакамі, выдаўцамі і паліграфістамі, бібліятэкарамі і кнігарнікамі.

Цэнтрам рэспубліканскага святкавання становяцца гарады і мястэчкі, звязаныя з гістарычнымі падзеямі, кнігавыданнем, культурна-асветніцкім рухам, дзейнасцю выдатных асобаў. Штогод у першую нядзелю верасня сюды з'язджаюцца дзеянчы ўрада, навукі і культуры, работнікі друку і шматлікія госці. Цэнтрамі агульнабеларускага свята былі Полацк, Тураў, Навагрудак і Любча, Нясвіж, Орша, Пінск, Заслаўе, Мсціслаў, Мір, Камянец, Паставы, Шклоў, Сморгонь. Сёлета ўдзельнікаў і гасцей будучы прымаль Хойнікі — родны мясціны народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа.

Гэтак праз стагоддзі ўшаноўваецца духоўна-культурная з'ява ў жыцці нашага народа — выхад першай друкаванай кнігі на старабеларускай мове, які адбыўся 6 жніўня 1517 г. у Празе. Таку гуманную справу не толькі для роднага народа, але і для ўсіх усходніх славянаў здзейсніў палачанін Францішак Скарына. Ён пераклаў, адаптаваў тэкст Бібліі і выдаў на мове, зразумелай для простых людзей.

Звычайна ў школах першы ўрок у навучальным годзе пачынаецца з гутаркі пра родны край, пра нацыянальную мову і культуру, пра слыхных асобаў, чья дзейнасць спрыяла развіццю і росквіту духоўнасці.

Старэйшыя дашкольнікі імкнучы далучыцца да агульных спраў дарослых. Першавераснёўскія заняткі — выдатная аснова для гэтага. У час гутарак пра Дзень беларускага пісьменства дзеці адчуваюць сваю далучанасць да таго, што будзе адбывацца сёлета ў Хойніках. Гутаркі могуць мець розны характар і асвятляць розныя моманты кнігадрукавання. Аднак у размовах з дзецьмі павінны прасочвацца думкі: *пра ролю кнігі ў жыцці людзей і пра тых выбітных асобаў, якія стваралі яе* (для нас — гэта Францішак Скарына), *пра ўдзячнасць патомкаў сваім слынным папярэднікам* (усталяванне помнікаў друкарам — Францішку Скарыну ў Полацку, Мінску, Лідзе, Вільнюсе і Празе, Сымону Буднаму ў Нясвіжы, Пятру Мсціслаўцу ў Мсціславе, асветнікам — Еўфрасініні Полацкай у Полацку і Мінску, Кірылу Тураўскаму ў Тураве, Гомелі і Мінску; устанавленне памятных знакаў і мемарыяльных дошак; правядзенне Дня беларускага пісьменства і іншых мерапрыемстваў), *пра цэнтр святкавання (сёлета Хойнікі)*. Цягам часу лагічна ўпарадкаваныя думкі становяцца выразным арыенцірам ў фарміраванні нацыянальнага самаспазнання новага пакалення.

Для наладжвання такой працы з дзецьмі можна выкарыстаць матэрыялы «У беларускага слова — свята» і «Парасткі дабыні і духоўнасці», змешчаныя ў жніўніскім нумары часопіса «Пралеска» за мінулы год, сёлетніх публікацый, прысвечаных роднай мове, нацыянальнай культуры, беларускім асветнікам. Добрую нагоду для гэтага дае Закон Рэспублікі Беларусь «Аб Правілах беларускай пунктуацыі і арфаграфіі» (зацверджаны 23.07.2008, № 420-3), які ўступае ў сілу якраз 1 верасня. Заняткі паводле гэтых Правіл друкуюцца ў нашым часопісе, пачынаючы з № 11 за 2009 г. Яны будуць працягнуты і ў новым навучальным годзе.

Са святам Роднага Слова, калегі!

Алесь САЧАНКА,
Міхась ШАВЫРКІН.

Нашчадкі дрыгавічоў і радзімічаў

ХОЙНІКІ — сёлетні Дзень беларускага пісьменства будзе праходзіць тут, у глыбіні Палесся. Край гэты слынны, гераічны, з багатай гісторыяй. Тут адшуканы паселішчы першых насельнікаў беларускай зямлі — дрыгавічоў і радзімічаў. Як і некалі, сёння наўсюды раёна (амаль палова тэрыторыі) шумяць бярозавыя гаі, сасновыя бары, цяністыя дубровы, бясконцыя плантацыі альхі, лазы, чаромхі і інш. А яшчэ — абшары бясконцых палёў, меліяраваных балотаў, скрозь ураджайных і шчодрых для розных сельскагаспадарчых культур.

Як і ва ўсіх палешукоў, усяго тут стае, хаця і патроху — торфу, паташу, гліны, балотнай руды, нафты, іншых карысных выкапняў. Самі Хойнікі ўпершыню ўпамінаюцца ў далёкім 1512-м годзе як вёска Вялікага Княства Літоўскага. Мяркуюць, што назва паходзіць ад паняццяў «хвоя», «хваёвыя лясы», якія густа растуць навокал райцэнтра.

Што да Свята беларускага пісьменства, дык ладзіцца яно тут невыпадкова. Гэта радзіма народнага пісьменніка Беларусі **Івана Мележа**, аўтара знакамітай «Палескай хронікі» (раманы «Людзі на балоце», «Подых навальніцы», «Завей, снежань...»), які часта і слухна параўноўваецца з «Новай зямлёй» Якуба Коласа і «Ціхім Донам» Міхаіла Шалахава, — такая мастацкая вартасць гэтых эпічных твораў, дзе глыбока асэнсавана філасофія жыцця, трагізм лёсу і аптымізм тутэйшага сялянскага, яго самахвярнасць, побыт, гаворка, спаконвечныя памкненні і характары. Нарадзіўся Іван Мележ 8 лютага 1921 года ў вёсцы Глінішча ў сям'і, дзе выраслі яшчэ пяцёра дзяцей. Выдатна вучыўся, меў выключныя драматычныя, літаратурныя і матэматычныя здольнасці, валодаў выдатнай памяццю. На сваёй малой радзіме ён пачынаў і працоўную дзейнасць, пакуль не паступіў у Маскоўскі інстытут гісторыі, філасофіі і літаратуры. Далей была армейская служба, вайна, цяжкае раненне, зноў вучоба і актыўная літаратурная дзейнасць. Жыццёвы і творчы шлях самога Івана Мележа — гэта гатовы сюжэт асобнага рамана...

У Глінішчах ўстаноўлены бронзавы бюст пісьменніка, дзейнічае літаратурны музей, яго імя носіць сельскагаспадарчае прадпрыемства, навучальна-педагагічны комплекс. Дарэчы, мясцовыя яслі-сад «Вясёлка» — адна з лепшых сельскіх дашкольных устаноў Гомельшчыны (*больш падрабязна — гл. часопіс «Пралеска» № 9 за 2009 г.*).

З вёскі Вялікі Бор паходзіць творчы **радавод Сачанкаў. Барыс Сачанка** (15.05.1936 г. — 05.07.1995 г.) — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Я. Коласа і Літаратурнай прэміі імя Івана Мележа. Таленавіты празаік, аўтар раманаў «Вялікі лес», «Чужое неба», апавесцяў «Англіцкая сталь», «Палон», «Пакуль не развіднела», «Аксана», «Загадка аднаго падполля» і інш. Яго творы (апавесць «Алошнія і першыя», шэраг апавяданняў) вывучаюцца ў школе, а апавяданне «Насечка» рэкамендавана праграмай «Пралеска». Імя Барыса Сачанкі носіць Вялікаборскі навучальна-педагагічны комплекс, дзе створаны ягоны музей. Малодшыя браты пісьменніка **Іван** — гісторык і публіцыст (доктар гістарычных навук, прафесар Інстытута журналістыкі Белдзяржуніверсітэта), **Алесь** — журналіст-педагог (галоўны рэдактар часопіса «Пралеска»), аўтар шэрагу кніг, у тым ліку «Хрэстаматыі для дзіцячага сада» (чатыры выданні), а таксама нарысаў і артыкулаў ў газетах і часопісах, відэафільмаў і дыяфільмаў. Пісьменніцкі хлеб выбралі і іншыя прадстаўнікі гэтага роду — **Барыс Пятровіч** (галоўны рэдактар літаратурнага часопіса «Дзеяслоў»), **Галіна Багданава** і **Святлана Явар**. З Вялікага Бору ў беларускую літаратуру прыйшлі **Змітро Бяспалы** і **Алесь Шлеж**, вучоныя-даследчыкі беларускай мовы і літаратуры **Г.П. Харошка** і **Л.П. Сачанка**.

З вёскі Бабчын — паэт-публіцыст і тонкі лірык **Мікола Мятліцкі** (галоўны рэдактар літаратурнага часопіса «Полымя»). Небытаў — вёска, дзе нарадзілася паэтэса з выключным адчуваннем акрыленасці і праяў чалавечай душы **Ала Кананелька**. Празаік, нарысіст **Аркадзь Кандрусевіч** — з вёскі Ламачы. Адсюль родам і заслужаная артыстка Беларусі, спявачка **Ганна Аўдзееўна** (в.Валокі), мастак **Уладзімір Гардзееўна** (в.Клівы), народная артыстка Беларусі **Раіса Кашэўнікава** (в.Баршчоўка), народны артыст Беларусі, кінарэжысёр **Віктар Дашук** (в.Валокі)...

Хойнікшчына — зямля шчодрая, людзі тут гасцінныя, у будзень — адчайна працавітыя, а ў свята — няўрымсліва таленавітыя!

Вольга ШАГОЙКА,
музычны кіраўнік
дзіцячага сада № 525
г.Мінска

Пакланіся добрым людзям

СЦЭНАРЫЙ СВЯТА

*Дзеці ўваходзяць у залу, садзяцца.
Гучыць песня «Спадчына» (верш
Я. Купаль, муз. І. Лучанка).*

Вядучы (В.). Сёння я атрымала
цікавы ліст (*чытае яго*):
Я прыйду да вас у гасці,
мы будзем весела гуляць.
Але спачатку вы мяне
паспрабуйце адгадаць.
Маленькія лапкі, на лапках драпкі,
ціхенька ступае, мышак пужае.
(Кот.)

*Гучыць музыка, у залу ўваходзіць
вучоны Кот і спявае песню «Вучоны
кот» (верш А. Письмянкова, муз.
В. Каваліва), дзеці падпяваюць.*

Кот.

Добры дзень таму, хто ў гэтым даму.
Шмат дарог я па свеце прайшоў,
вось і да вас зайшоў.
Колькі тут дзетчак,
прыгожых юных кветчак!

В. Бачыце, дзеткі, які наш Кот
ветлівы, як добра ён павітаўся з намі,
але мы таксама ведаем добрыя словы
і вершы.

Дзеці (расказваюць вершы).

ЧАТЫРЫ ПАЖАДАННІ

Добра, калі ўжо змалку
Сам можаш вітаць людзей,
Раніцай: — Добрага ранку!
І апоўдня: — Добры дзень!
Увечары пры сустрэчы
Знаёмым сказаць: — Добры вечар!
А соннаму сонейку нанач
І ўсім добрым людзям: — Дабранач!

В. Вітка

ПАКЛАНІСЯ ДОБРЫМ ЛЮДЗЯМ

Век дзяліся тым, што маеш, —
Хлебам-соллю, казкай-краскай.
Ну, а ў гасці запрашаеш,
Гавары ўсім:
— Калі ласка!
А з табой як тое будзе,
То за шчодры знак ўсякі
Пакланіся добрым людзям
І скажы ім шчыра:
— Дзякуй!

У. Паўлаў

*Выконваецца песня «Ветлівыя
словы» (муз. В. Войціка, верш
Т. Кляшторнай).*

Кот. Завітаў я сёння да вас, каб
расказаць нешта цікавае. Сёння будзем
гаварыць пра Дзень беларускага
пісьменства. Мы з вамі можам не толькі
гаварыць, але і чытаць, і пісаць. Але так
было не заўсёды.

Па ўсім свеце я хаджу, людзям
радасць нясу. Вось і цяпер у маёй
торбачцы ёсць нешта такое, што
ўсім патрэбна, паспрабуйце адга-
даць.

Без языка, а гаворыць,
не куст, а з лісточкамі,
не кашуля, а спыгта.

(Кніга.)

Кот. Так, добра, гэта сапраўды кніга.
*(Дастае з торбы кнігу і паказвае яе
дзецям.)*

Яна — крыніца ведаў,
Яна — рэцэпт ад бедаў,
ад неўцтва, ад ліха —
Скарынаўская кніга.

У. Мазго

Кніга — радасць для кожнага чала-
века. Хто чытае яе, становіцца мудрым,
разумным, шмат чаго ведае. Вы, пэўна,
думаеце, што кнігі былі заўсёды? А між
тым быў час, калі ні паперы, ні кніг не
было. Людзі размочвалі гліну і пісалі на
ёй палачкамі, пісалі на цялячых скурах,
на бяросце — бярозавай кары (*паказ-
вае скруткі, пяро, якім пісалі, малюнкi
і выявы старажытных літар*).

Спачатку людзі карысталіся ма-
люнкамі, знакамі-сімваламі, пакуль не
ведалі літар. Але пісаць малюнкамі і
знакамі было вельмі складана. І людзі
сталі думаць, як можна не толькі пісаць
кнігі, але і друкаваць іх.

І вось на беларускай зямлі знай-
шоўся адзін разумны і добры чалавек,
які сказаў: «Будзе ў беларускага народа
свая кніга!» Гэта, дзеткі, быў Францішак
Скарына (*паказвае партрэт*). Яму
даводзілася цяжка, бо ліхія людзі
казалі: «Навошта беларускім людзям
яшчэ і кніга? Няхай будуць цёмнымі
і неразумнымі!» Але Скарына дабіўся
свайго і надрукаваў кнігу на беларускай
мове. А ў той кнізе былі такія словы:
«Звяры, што ходзяць у пустыні, маюць
ямы свае. Птушкі, што лятаюць у па-
ветры, маюць гнёзды свае. Рыбы, што
плаваюць у моры і рэках, чуюць віры
свае. Гэтак жа і людзі, дзе нарадзіліся і
ўскормленыя, да таго месца вялікую ла-
ску маюць». З таго часу прайшло шмат
гадоў, але ўдзячныя людзі памятаюць
першадрукара Скарыну. І мы будзем
помніць яго.

Дзякуючы кнізе людзі ўмеюць
чытаць і пісаць, вучаць сваіх дзетак,
даведаліся пра тое, як завецца зямля,
дзе яны жывуць, і як яны самі завуцца.
А вы ведаеце, хто мы і ў якой краіне
жывём? (*Адказы дзяцей*.)

В. Мы вельмі любім сваю Радзіму
і ведаем шмат прыгожых беларускіх
вершаў.

*(Назвае аўтара верша і назву, а
дзіця выходзіць і расказвае яго.)*

БЕЛАРУСЬ — МАЯ РАДЗІМА

Я дзяўчынка-беларуска
З васільковымі вачыма.
Хоць маяя, але знаю:
Беларусь — мая Радзіма.

Леанід Пранчак

ХТО Я?

Узяў мяне одум:
Хто я такі, адкуль родам?
І дзанацца ў мамы мусіў —
Беларус я, з Беларусі.

Васіль Вітка

Я — БЕЛАРУС

Я — беларус, і я шчаслівы,
Што маці мову мне дала.
Што родных песень пералівы
І зблізку чую і здаля.

Ніл Гілевіч

Кот. Дзякуй вам за вершы, а зараз
я запрашаю вас адправіцца са мной
у падарожжа ў свет беларускай мовы.
Вы згодны? (*Дзеці адказваюць*.) Тады
займайце месцы ў нашым вясельым
цягнічку.

Гульня-інсцэніроўка «**Паравоз**»
(мадэль С. і Е. Жэлязновых).

*Дзеці садзяцца па крузе на кукішках
і кладуць далоні пад падбародак
(«спяць»).*

Кот. Спяць усе воўкі?

Дзеці. Спяць, спяць.

Кот. Спяць усе пчолак?

Дзеці. Спяць, спяць.

Кот. А ўсе дзеці, усе ў свеце?

Дзеці. Спяць, спяць, спяць.

Усе разам.

Толькі паравоз не спіць,
і не спіць, і не спіць.
Ён па рэйках так гудзіць, і гудзіць,
усё гудзіць.

*(«Прачынаюцца», робяць рухі
рукамі ўперад і назад — «рухавік»,
устаюць на ножкі, ідуць тапатуш-
камі.)*

*Гульня праводзіцца некалькі разоў,
у канцы Кот дастае сваю кнігу і
зачытвае назву станцыі, аб'яўляе
прытынак.*

**1. Станцыя «Складзі слова»
(кніга, мова, слова, ліст).**

Вядучы дзеліць дзяцей на каманды
ў залежнасці ад колькасці слоў (на-
прыклад, чатыры), пасля агучвае слова
для кожнай каманды. Пад музыку дзеці
рухаюцца адзін за адным у маленькім
коле, кожная каманда ў сваім. Па
заканчэнні музыкі дзеці складаюць
словы з дадзеных літар і выстрайваюць
ца злева направа.

Кот. Ну што ж, малайцы, справіліся з гэтым заданнем. Можна працягваць наша падарожжа. Прапаную далей ехаць на аўтобусе.

Размінка «**Аўтобус**» (мадэль С. і Е. Жэлязновых).

В. Вось мы ў аўтобусе сядзім,

і сядзім, і сядзім,

(Дзеці сядзяць на зэдліках або на падлозе, апусціўшыся на калені. Пляскаюць па чарзе рукамі па нагах у такт музыцы.)

Ды так з вакенца мы глядзім,

усё глядзім.

(Робяць дзвюма рукамі «акенца», глядзяцца ў яго.)

Глядзім уперад і назад —

кожны рад, кожны рад!

Глядзім уперад і назад — кожны рад!

(Глядзяць з-над далоні-казырка то ў адзін, то ў другі бок.)

Калёсы закружыліся,

вось так вось, вось так вось,

Уперад пакаціліся, вось так вось.

(Робяць рукамі кругавыя рухі збоку ад тулава.)

А шчоткі ды па шкле жужжаць:

«Ўжык-жык-жык, ўжык-жык-жык».

Усе кропелькі ўніз ляцяць:

«Ўжык-жык-жык!»

(Хістаюць рукамі, сагнутымі ў локцях, перад тварам.)

І мы не проста так сядзім:

«Біп-біп-біп, біп-біп-біп!»

Мы громка-громка ўсе гудзім:

«Біп-біп-біп!»

(«Круцяць руль і бібікаюць».)

Няхай аўтобус наш трасе:

(Хістаюцца, падпрыгваюць на месцы.)

вось так вось, вось так вось.

Ўсё роўна мы даедзем ўсе,

(На музычны проігрыш дзеці ідуць або бягуць па зале, «круцяць руль».)

вось так вось!

Кот. Увага! Прыпынак!

2. Станцыя «Песенная».

Дзеці становяцца ўрасытнюю і спяваюць.

Выконваецца песня «**Літарынка**» (верш Р. Барадуліна, муз. В. Раічыка).

Кот. Вы, напэўна, прытамліліся, сядайце, адпачывайце ды мае загадкі адгадайце!

(Дзеці могуць размясіцца на дыване.)

ЗАГАДКІ

Заліхвацкі вадавоз
воз вады па небе вёз,
гэтак грукаецу вядром,
і мы ўсе пазналі... (грам).

За кругам робіць круг,
садзіцца ён на луг.

Ні рук няма, ні лап,
а спрытна ловіць жаб. (Бусел.)

Яна ў клубочку начуе,
ёсць вушка, ды не чуе,
Зацягне ў вушка нітку—
пашые дзеду світку. (Голка.)

З гаспадаром сябруе,
дом вартуе.

Ляжыць пад ганкам,
хвост абаранкам. (Сабака.)

Кот. А цяпер мы з вамі крочым далей, а дакладней ляцім. Тут дапаможа нам чудоўная музыка беларускага кампазітара Яўгена Глебава, заплюшчвайце свае вочкі і слухайце...

Гучыць музычны фрагмент з балета Я. Глебава «**Маленькі прынец**» — *Адажыя Розы і Маленькага прынца.*

Кот. Расплюшчвайце вочкі. Мы з вамі апынуліся на наступнай станцыі.

3. Станцыя «Дзіцячы фальклор».

Кот.

Запрашаю пагуляць,

свае пальчыкі размяць,

пачакайце, не спяшыце,
добра ўсё тут палічыце!

Кот або вядучы праводзяць з дзецьмі пальчыкавыя гульні-лічылькі.

У ТРАМВАІ

(пальчыкавая гульня-лічылька)

Ранкам едуць у трамваі

мядзведзятка і два заі

(паіфраюць далонькі, загінаюць пальцы),

воўк, сабака, бегемот,

вожык, слон, ліса і кот.

Я пытаюся ў сяброў:

— Колькі ехала звяроў? (Дзесяць.)

МАЯ ГРАДКА

(лічылька)

Я на дачы маю градку.

Дагядаю сам яс.

Раскажу вам па парадку,

што на ёй цвіце-расце:

мак, часнок, гарох, салата,

па баках — укроп і мята.

КОЛЬКІ КАТКОЎ?

(лічылька)

У кожным кутку

ў хаце па катку.

Кожны сядзіць,

на траіх глядзіць.

Колькі ж куткоў

і колькі каткоў? (Чатыры.)

Кот.

Ну, а зараз — забаўлянка,

слухайце ўважліва,

і адказвайце хутчэй

«так» ці «не» разважліва.

Кот зачытвае кожны радок і спыняецца, каб пачуць адказ дзяцей. Дзеці павінны сказаць «так» ці «не».

ЦІ ТАК?

У вадзе жывуць вавёркі,

У дупле жывуць бабры.

Совы — у возеры глыбокім.

А самы — у густым бары.

Пчолы спяць зіму ў бярозе,

А мядзведзі — у вуллі.

Конь спявае на бярозе,

Вераб'я ў плуг запраглі.

Міхась Пазнякоў

Кот. Ох, якія малайцы, усё вы палічылі, а цяпер хачу, каб вы са мной пагаварылі. Эй, Марынкi і Ягоркі, ведаеце скорагаворкі?

Кот зачытвае скорагаворку, а дзеці разам паўтараюць. Потым выклікае на адным некаторых дзяцей або выходзяць дзеці, якія падрыхтавалі да свята скорагаворкі.

У двары горка, пад горкай — норка.

Ішлі мышы з кірмашу,
выйшлі мышы на пашу.

Ліска з лыжкай,
мышка з міскай.

Каток нітак клубок закаціў у куток.

За качкай ходзяць качаняты,
а за гускай — гусяняты,
за каровау — бычок,
а за свінкай — парсючок.

На бярозе рак,
у рачульцы грак,
пад канапай крот,
а ў норцы кот.

В. Хопіць ужо адпачываць, трэба для гасцей сыграць! Што ж, музыкі, выходзіце, інструменты вы бярыце.

Аркестр «**Зайграй жа мне, дударочку**» (бел. нар. песня, афр. І. Лучанка).

Кот. Вы спявалі і скакалі, але яшчэ не пагулялі? (Адказы дзяцей.)

Гульня «**Кот-музыка**» (паводле Л. Хадановіч).

Кот вучыць з дзецьмі лічылку, вызначаюць вядучага — «ката» (на другі раз), першы раз ён сам.

Лічылька

Раз, два, тры, чатыры...

Ката грамаце вучылі:

не чытаць, не пісаць,

а за мышкамі скакаць.

Расхацеў каточак спаць,

выйшаў коцік пагуляць.

Па жаданні прысутных або па лічыльцы выбіраюць дзіця, якое будзе выконваць ролю ката-музыкі. Ён прычапляе на сябе медальён з выявай ката і становіцца ў цэнтры кола, астатнія дзеці, якія ўтвараюць кола, хорам прагаворваюць словы:

Кот-музыка нам спявае чыста,
Кот-музыка выбярэ саліста.

Дзіця, якое выконвае ролю катом-музыкі, заплюшчыўшы вочы далонькамі, паварочваецца ў рытме слоў вакол сябе. Пасля заканчэння слоў дзяцей кот-музыка не расплюшчвае вачэй, а вядучы паказвае ўказальным пальцам на аднаго з дзяцей, якія стаяць у коле. Той, на каго ўказалі, становіцца салістам і спявае пачатак песні:

— Коця, Коценька, Каток,
Коця, шэранькі лабок.

Затым дзеці, якія стаяць у коле,
хорам дапяваюць:
— Хочам мы, каб ты сказаў,
Хто цябе зараз пазваў.

Пасля заканчэння песні кот-музыка называе імя саліста. Калі імя вызначана правільна, саліст становіцца ў цэнтр кола, ён цяпер будзе катом-музыкам, а «кот» займае месца ў коле. Калі саліст вызначаны няправільна, гульня паўтараецца з тым самым катом-музыкам.

Алена ЛАНЕЎСКАЯ,
выхавальнік I катэгорыі
ясляў-сада № 6 г.Барысава

Зала аформлена па-святочнаму. На сцяне вісяць партрэт Я. Купалы, беларускія ўзоры, ручнікі, малюнкi дзяцей па творах Я. Купалы. Збоку стаяць сталы, на якіх раскладзены кнігі песняра, непадалёку — сялянскі посуд (збанкі, драўляныя лыжкі), лялькі ў беларускім адзенні, цацкі з гліны, кветкі.

Пад гукі беларускай мелодыі дзеці ўваходзяць у залу і садзяцца на дыван.

Выхавальнік (В.) пачынае заняткі з пытанняў:

● Дзеці, у якой рэспубліцы мы з вамі жывём?

● А хто мы па нацыянальнасці?

● На якой мове павінны размаўляць беларусы?

В. Вось сёння мы з вамі цэлы дзень будзем размаўляць на роднай беларускай мове. Зараз пачнём вітацца між сабой на беларускай мове, як сапраўдныя беларусы.

Размінка «Прывітанне».

Дзеці ствараюць сцэнку знаёмства: называюць ветлівыя словы (прывітанне; добры дзень; скажы-

Метадычныя парады. Распавядзіце дзецям правілы гульні, зацікаўце іх персанажам — катом-музыкам, які адрознівае ўсе галасы і правільна можа назваць імёны іх уладальнікаў. Затым развучыце песеньку «Кот-музыка». Далучайце дзяцей да яе выканання без музычнага суправаджэння. Гэты прыём дапаможа развіць не толькі здольнасць у спевах, але і вастрыву ўспрымання мелодыі, ацэнку яе гучання і выканання, тэмбравы слых. Падтрымлівайце поспехі ўдзельнікаў апладысмантамі.

В. Дзякуй табе, Коцік, за такую вясёлую гульню. Дзеці, а вам спадабалася наша падарожжа ў свет беларускай мовы? (*Адказы дзяцей.*)

Кот. І вам дзякуй, ад вас я пачуў такія прыгожыя вершы пра нашу мову і нашу родную Беларусь. І хачу яшчэ нагадаць вам такіх беларускіх пісьменнікаў, як Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч, Уладзімір Караткевіч..., якія ў сваіх творах так

уславілі беларускую мову. Чытайце, спявайце і размаўляйце па-беларуску! Да пабачэння!

Кот дорыць дзецям кніжкі беларускіх пісьменнікаў.

Гучыць песня «Мой родны кут» (тэкст Я. Коласа, музыка І. Лучанка). Свята заканчваецца.

ЛІТАРАТУРА:

Грышкевіч, І. Спадчына маёй краіны. — Мазыр: Содействіе, 2008.

Дубініна, Д. Родныя вобразы ў паэтычным слове. — Ч. 2. — Мазыр: Белы Вецер, 2008.

Красіла, А. Праз літаратурную спадчыну — да авалодання роднай мовай. — Мазыр: Белы Вецер, 2003.

Краскоўская, Г. І. Слова гучала, чароўнае слова. — Мінск: УП «Тэхнапрынт», 2005.

Старжынская, Н. Дубініна, Д. Развіццё беларускамоўных зносін дашкольнікаў. — Мінск: НМЦэнтр, 2001.

Ходонович, Л. Ребёнок. Игра. — Ч. 2. Творчество. — Мінск: Акад. последиплом. образования, 2002. — С. 42.

Дзень беларускай мовы

**КАНСПЕКТ ЗАНЯТКАЎ-ГУЛЬНІ Ў ГРУПЕ «ФАНТАЗЁРЫ»
З ВЫКАРЫСТАННЕМ ТЭХНАЛОГІ «ПЕРШЫ КРОК»**

це, калі ласка; дазвольце спытаць і інш.).

В. Вось якія малайцы! І настрой адразу стаў лепшы.

Дзеці, а вы многа ведаеце беларускіх слоў? Вось мы зараз праверым, пагуляем у гульню «Друкавальная машынка», але друкаваць будзем толькі беларускія словы.

Гульня «Друкавальная машынка».

В. Малайцы! Сёння ў нас будуць працаваць тры цэнтры: «АБЭВЭГЭДэйка» — знаёмства з творчасцю Я. Купалы, «Вясёлка» — практычная дзейнасць, «Мастак» — маляванне: роспіс беларускага нацыянальнага адзення.

Цэнтр «АБЭВЭГЭДЭЙКА».

Мэта: пазнаёміць дзяцей з жыццём і творчасцю Я. Купалы; расказаць пра тое, што любіў пісьменнік; развіваць у дзяцей цікавасць да беларускай літаратуры; выходзіць любоў да нацыянальных твораў.

Выхавальнік падыходзіць да партрэта Я. Купалы і пачынае гутарку.

В. Паглядзіце на гэты партрэт — вы пазналі, хто гэта? Так, гэта Янка Купала, беларускі пяняр. Паглядзіце, якая ў яго добрая ўсмешка, ласкавы позірк! Адразу бачна, які ён быў добры чалавек. Ён вельмі любіў дзяцей.

Адкажыце, а вы любіце слухаць цікавыя гісторыі? Адну з іх я хачу вам сёння расказаць. Было гэта вельмі даўно, калі на свеце яшчэ не было ні вас, ні вашых бацькоў. А прадзеда і прабабка былі такія, як вы цяпер. Нарадзіўся тады ў фальварку Вязынка, што недалёка ад Радашковічаў, ад Мінска, ад Маладзечна, хлопчык Янка. Бацька радаваўся: «Добра, што гэта сын! Вось вырасце, будзе мне памочнікам». Ён ужо марыў, як навучыць свайго Яську працаваць на зямлі, каб той змог стаць сапраўдным гаспадаром. А ў хаце, за шырокай печчу, ён павесіў калыску. Маці люляла сына і ціха напявала.

Спі, сыночак міленькі,
Галубочак сівенькі.
Мой сыночак будзе спаць,
А я буду калыхаць.
А-а-а, лю-лі.

Янкавы бацькі працавалі на зямлі, якую яны арандавалі ў паноў. Нялёгка гэта была праца, бо ўсё трэба было рабіць сваімі рукамі. На дапамогу даводзілася наймаць сялян. Былі вы ў вёсцы? Бачылі, як сякуць дровы? А як косяць траву, сеюць жыта? Цяпер гэта робіць машына, а раней усю работу людзі рабілі самі.

А хто з вас ведае, які самы любімы занятак быў у Янкі? Ён вельмі любіў слухаць казкі, песні, вершы, розныя гісторыі. А як навучыўся чытаць, ад кніжкі было не адарваць яго — чытаў усё, што траплялася.

А хочаце паслухаць казку, якую любіў Янка? (*Выхавальнік чытае казку «Бегаў Бай па сцяне».*)

Ці спадабалася вам казка? (*Дзеці выказваюць свае ўражанні.*) Акрамя казак Янка любіў музыку, з задавальненнем слухаў ігру на скрыпцы, цымбалах.

Гучыць беларуская народная казка «Перапёлчак». Дзеці на музычных інструментах іграюць беларускую народную песню «Сядзіць камар на дубочку».

В. У школе Янка правучыўся толькі адзін год: у бацькі было слабае здароўе, а сялянскай працы было шмат, і таму ён сказаў сыну: «Чытаць і пісаць умееш? То і хопіць!» Пазней Янка напісаў верш, у якім расказаў пра свой шлях навукі.

Чытае дзіця.

Мне мудрасці кніжнай

не даў бог спазнаці.

Мой бацька не мог даць

раскошаў такіх.

Наўчыўся я слоў беларускіх ад маці

І дум беларускіх без школы і кнігі.

В. Захапленне Яся кнігамі перайшло ў жаданне самому пісаць вершы. Першы верш ён прысвяціў сваёй сястры, потым напісаў пра суседак. Янка вельмі любіў свой край, свой народ. Паслухайце, які верш напісаў Янка пра Беларусь і беларусаў.

Выхавальнік чытае дзеціям верш «А хто там ідзе?».

Выконваецца карагод «Ой, рана на Івана».

В. Янка Купала вельмі любіў дзяцей і напісаў для іх шмат вершаў. Яго жонка Уладзіслава Францаўна працавала ў дзіцячым садзе. А вы ведаеце вершы Янкі Купалы?

Чытае дзеціям вершы «Юрачка», «Хлопчык і лётчык», «Алеся».

Хутка вы пойдзеце ў школу, навучыцеся самі чытаць. Будзеце знаёміцца з цікавымі кнігамі, сярод якіх сустрэнеце творы Янкі Купалы.

Цэнтр «ВЯСЁЛКА»

Стварэнне гульнявой сітуацыі і практычная дзейнасць дзяцей.

Мэта: знаёміць дзяцей з размяшчэннем колераў у спектры, сфарміраваць уменне спалучаць фарбы і атрымліваць новыя колеры і розныя адценні, практыкаваць ва ўменні і навыках перадачы ўяўленняў і свайго настрою ў малюнках.

Матэрыял: фарбы, палітры, пэндзлікі, адзенне і матэрыял для мастака (капялюш, накідка, бант, вялікага памеру пэндзаль і палітра).

В. (*у адзенні мастака*). Добры дзень, дзеці! Вы ведаеце, хто я? Так, я — мастак. Пачуў я, што вы любіце маляваць, і вось прыйшоў да вас. Паглядзіце, якія ў мяне чароўныя фарбы.

Мастак бярэ фарбы і пэндзлі і пачынае «чарадзейнічаць»: спалучае жоўтую фарбу з чырвонай і атрымлівае аранжавую, жоўтую з сіняй — атрымлівае зялёную. Пры гэтым дзеці называюць колеры фарбаў, якія бярэ мастак. Просіць дзяцей назваць колеры, якія яны хацелі б атрымаць, і выконвае іх жаданні.

В. А зараз вазьміце крышку белага фарбы і дадайце да яе кропельку сіняй, чырвонай. Які колер у вас атрымаўся? (*Блакітны.*) Вам падабаюцца мае чароўныя фарбы і пэндзаль? А вы б хацелі стаць чараўнікамі? Зараз я дакрануся да вас сваім пэндзлем — вы ўсе ператворыцеся ў мастакоў. Вось у нас тут 4 дарожкі: *жоўтая* — *восень*, *белая* — *зіма*, *зялёная* — *вясна*, *блакітная* — *лета*.

Дзеці дзеліцца на чатыры групы.

В. Калі вы пойдзеце па адной з гэтых дарожак, то знойдзеце лісты паперы. Вам трэба намаляваць агульную карціну пра восень, зіму, вясну, лета.

Дзеці даеца ўстаноўка: фарбы можна выкарыстоўваць і састаўляць, хто якія хоча, на палітрах і ў слоіках, маляваць можна пэндзлем і тампонам.

В. Я мяркую, што карціны атрымаюцца прыгожымі, яркімі. Вы можаце маляваць на іх усё, што хочаце. Хто намалюе самую цікавую карціну, той атрымае прыз.

Дзеці малююць.

Цэнтр «МАСТАК»

Маляванне. Распіс беларускага нацыянальнага адзення

Мэта: фарміраваць уменне самастойна распісваць вырабы па матывах беларускай вышыўкі, практыкаваць у маляванні палос, крыжыкаў, квадрацікаў, вугалкоў і камбінаваць іх з улікам месца размяшчэння ўзору ў залежнасці ад характару вырабу (*у фартуха — на кішэні і ўнізе; у блузкі, кашулі — ля гарлавіны, на грудзях, на рукавах; у сурвэтцы, абрусе — па краях, вуглах*).

Матэрыял: сілуэты блузак, кашуль, фартухоў, паясоў, папера прамавугольнай формы (для сурвэтак, ручнікоў), фарбы (чырвоная, чорная), фламастары.

Папярэдняя работа: разгледзець каляровыя фатаздымкі ў альбомах «Беларускія сувеніры», «Беларуская народная творчасць», вышываныя рэчы. Адзначыць асноўныя месцы размяшчэння вышыўкі.

В. Дзеці, паглядзіце, што гэта ў нас ляжыць на стале? Але не яны прыцягваюць увагу. Чаму? (*Яны белыя.*) А што мы можам зрабіць? (*Упрыгожыць.*) Распісваць мы іх будзем паводле ўзораў беларускага арнаменту. Давайце з вамі ўспомнім, дзе размяшчаецца арнамент у ручніка? (*Па краях.*) У сурвэткі? (*Па баках, вуглах.*) А у фартуха? (*Па кішэні, ўнізе.*) У блузкі і кашулі? (*Ля гарлавіны, на грудзях.*) Малайцы! А зараз выбірайце сабе сілуэт, які вы будзеце распісваць і ўпрыгожваць, і пачынаем працу.

Дзеці малююць. Выхавальнік пры неабходнасці дапамагае.

У канцы заняткаў дзеці абменьваюцца ўражаннямі.

ЛІТАРАТУРА:

Беларусь — наша Радзіма. Падарунак Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А.Р. Лукашэнкі першакласніку. — Мінск, 2004.

Ладутько, Л.К. Познаём мир и себя. — Мн.: УП «ИВЦ Минфина», 2002.

Мой родны кут / уклад. В.А. Цяленчанка. — 2-е выд. — Мазыр: Белы Вецер, 2007.